

GÜLDÜRÜCÜ DESTANLARDAN YALANLAMALI DESTANLAR İLE GELİN-KAYNANA MANİLERİNİN MİZAH YÖNÜNDEN BENZERLİKLERİ*

*Bülent ARI***

ÖZET

Çalışmamızda edebi ürünlerin birbirleriyle etkileşiminin temelinde, hemen hemen hepsinin ana malzemesinin insan olması; insanın sevincinin, hüznünün, özleminin, inancının, acısının, çilesinin vb. bu edebi ürünlerin ana konusu olmasının yattığı ortaya konulmuştur.

Çalışmamıza konu olan gelin-kaynana manileri ve yalanlamalı türlerin benzerliklerini daha iyi ortaya koyabilme kaygısıyla, makalenin ilk bölümünde mani ve Güldürücü Destanlar üzerine genişçe bir açıklama yapılmıştır.

Sonrasında her iki türün mizah yönünden benzerliklerini ortaya koyabilmek amacıyla bir sınıflandırma yapma yoluna gidilmiş, söz konusu benzer yönler abartılı anlatım kullanma, karikatürize etme, söz oyunları kullanma, argo ve incitici sözler kullanma, karşılıklı atışmalarla mizah yapma gibi alt başlık adları ile ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Son bölümde ise karşılıklı atışmalı destanlar ve karşılıklı manilerin sanat güçlerinin diğerlerine göre daha fazla olduğu üzerinde durularak seyirci karşısında yapılan bu tip güldürülerde baskın çıkmak için tüm sanat gücünün ortaya konulduğu ifade edilmiştir.

Devamında ise her iki türde de -her ne kadar gelin, kaynana manilerinin temelinde bir sosyal sorun var ise de- nükteyi artırmak, karşı tarafı alt etmek için çeşitli buluş ve yöntemlere başvurulduğu, bu şekilde ortamda bulunanların eğlendirildiği üzerinde durulmuştur. Bu tür kültür ürünlerinin karşdakini güldürürken, aynı zamanda düşündürdüğü, ona ayna tuttuğu, kişinin kendisini görmesini sağladığı belirtilerek sonuç itibarıyla de mani söyleyenin, destan söyleyenin kullandığı malzemenin yine halkın kendisi olduğu vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Destan, Yalanlamalı Destan, Mizah, Gelin-Kaynana, Gelin-Kaynana Manileri

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., MKÜ Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü, El-mek: bulentari01@gmail.com

COMPARISON OF LEGENDS WITH DENIAL AND BRIDE - MOTHER-IN-LAW TURKISH POEMS IN VIEW OF HUMOR

ABSTRACT

In our study, it has been revealed that why literary products interact with each other is the fact that the main material in almost all of them is human being and his happiness, unhappiness, belief, suffering.

Firstly; bride - mother-in-law Turkish poems and legends with denial, studied in our research, have been defined comprehensively in order to show their similarities.

Then, in order to reveal the similarities of the two kinds in view of humor, a classification has been made, and these similarities has been tried to be revealed in categories such as exaggeration, caricaturization, using word games, slang and bad words, humoring by spats.

The final part has been ended with conclusion and bibliography by stating the fact that art strength of legends with spats and mutual Turkish poems is much more than the others, because all strength of art is put forward for being dominant in these kinds of humors. Although, it both species there is a social problem on the basis of bride and mother-in-law to increase wits, to apply to various inventions for overcoming the rival side, by doing this it focuses on amusing those who are there. Cultural products such as this, maket hem think, hold them a mirror, help them to see themselves.

As a result, it is emphasized that someone who says poem (mani) and “epic” uses the folk as a material.

Key Words: Legend, Legends with Denial, Humor, Bride-Mother-in-Law, Bride-Mother-in-Law Poems

Giriş

İnsanoğlu ilk çağlardan bu yana sahip olduğu kültürel birikim ve deneyimlerini öncelikle söze daha sonra yazıya aktarmış; sonuçta bu birikim ve deneyimler kuşaktan kuşağa aktararak günümüze kadar ulaşmıştır.

Bu sözel ve yazınsal ürünler, kendi sistematikleri içerisinde farklı şekillere ve türlere ayrılarak masal, hikâye, tekerleme, mani, türkü gibi adlar almışlardır (Cerrahoğlu, 2011: 281).

Başlangıçta sözel olan ve benzer kültür çevrelerinde ortaya çıkarak halkın yaşam tarzını (duygularını, düşüncelerini, sevinçlerini, üzüntülerini) farklı durumlarını yansıtan bu edebi ürünlerinin bir karşılaştırılması yapıldığında temel noktasında (merkezinde) insan, insanın yaşamı (sevdası, sevinci, hüznü, inancı, hayalleri, özlemi, çilesi...) bulunduğu için bu türlerin birbirleri ile etkileşiminin kaçınılmaz olduğu görülecektir.

Söz konusu makalede de her iki tür “Güldürücü Destanlar, Gelin-Kaynana Manileri” hakkında bilgi verildikten sonra türler, çeşitli yönlerden (mizah, benzerlik, yerel ağız özellikleri, hicve başvurma, abartılı anlatım kullanma, söz oyunları ve edebi sanatlar kullanma,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

argo kelime kullanımı, karşılıklı atışmaya yer verme) irdelenerek, sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Mani ve Gelin-Kaynana Manileri

Mani, az sözle çok anlamın ifade edildiği, hemen her konuda söylenmiş 7 heceli müstakil dördlüklerden oluşan bir nazım şeklidir (Kaya, 2007:468)

Mani sözcüğünün “man” kelimesine “i” nispet eki getirilerek oluşturulduğu mana kelimesinden bozularak mani haline geldiği ya da usulsüz, vezinsiz, anlamsız bir bütün olduğu yönünde çeşitli görüşler vardır. Bunların en fazla kabul göreni maninin Arapça mana kelimesinden bozularak bu şekli aldığı yönündedir (Karaalioğlu, 1975: 217).

Mani üzerine araştırma yapanların çoğu şekil yönünden maninin rubai ve tuyuğ ile benzerliği üzerinde durmuştur (Yardımcı, 98: 11).

Anadolu ve Anadolu dışında Türklerin yaşadığı pek çok bölgede mani kavramı farklı adlarla anılır. Denizli’de mana, Kars’ta akışta, Urfa’da kadınlar arasında meani, erkekler arasında hoyrat, Antakya’da ha haa gibi... (Boratav,1997:286), (Elçin,1990:6), (Arı,2010:247).

Anadolu dışında mahnı, çing, cır, aşule, kayın, ölenk, tört, sap, aytıpta, törtlik, marfifal gibi adların mani kavramı karşılığında kullanıldığını görülür (Artun,2004:111).

Manilerin pek çoğunda kafiyele cinaslıdır. Manilerde cinaslı kafiyele kullanılması, kafiyelele mani için önemli olduğunun bir göstergesidir. Maniler yapılarına göre düz mani (7 heceli, aaxa kafiyele) kesik-cinaslı-mani (uyakları cinaslı ve ilk dizesi 7 heceden az), artık mani (4’ten fazla dizeli), deyiş (karşılıklı mani) olmak üzere dört ayrı ad alırlar (Artun,2004:113).

Manilerde ilk iki dize genellikle hazırlık bölümüdür. Bu bölüm, mani söyleyene kafiye ve sözü tamamlama fırsatı verir; ardından gelen iki dizede ise asıl söylenilmek istenilen dile getirilir (Yardımcı, 1998: 12).

Maniler konularına, söylendikleri ortama ve söyleyen kişilere bağlı olarak niyet manileri, hikâye, mektup, Ramazan, gelin-kaynana manileri gibi adlar alırlar.

Çalışmamıza esas aldığımız gelin-kaynana manileri temelinde nesil farklılığı, adet, anane ile ilgili sorunları barındırır. Bu tür manilerin Anadolu’nun her tarafında bulunması, Türk toplumunun geleneksel aile yapısından kaynaklanır. Aynı avluda kaynana ve gelinlerin bir arada yaşama zorunluluğu bu tür manilerin artmasına katkıda bulunmuştur.

Günümüzde çekirdek aile yapısı, bu tür sorunları en aza indirgemiş olmasına rağmen (yok olması beklenemez zira oğlu-eşi paylaşamama söz konusudur) bir eğlence ve güldürü unsuru olarak düğünlerde, kına törenlerinde, farklı toplantılarda gelin-kaynana manilerine rastlanmaktadır.

Âşık Fasılları ve Güldürücü Destanlar

Âşık fasılları, âşıkların saz meclislerinde sanatlarını icra ederlerken, belirli bir akış içerisinde uyguladıkları bölümlerden her birine verilen addır (Kaya, 2007: 82). Âşık fasılları âşıkların semai kahvelerinde teşkilatlanmalarından sonra ortaya çıkmıştır (Düzgün, 1998: 205).

Doğu Anadolu âşık fasıllarının düzeni aşağıdaki gibi tasnif edilmiştir:

- 1- Hoşlama (Merhaba - Hoş geldiniz)
- 2- Hatırlatma (Canlandırma)
- 3- Tekellüm

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

- a. Ayak Açma
- b. Öğütme (Öğütme)
- c. Bağlama-Muamma
- d. Sicilleme
- e. Yalanlama (Mübalağa)
- f. Taşlama ve Takılma
- g. Tüketmece ve Daraltma
- h. Uğurlama

Bazı yörelerde bu bölümlere “koçaklama, koltuklama, bozlak okuma, güzelleme okuma, gönül alma ...” gibi bölümler de eklenir (Artun, 2001: 189/190).

Konumuza esas olarak aldığımız “yalanlama” bölümü, en inanılmaz yalanların bulunup şiirle anlatıldığı; tabiri caizse pirenin deve, devenin pire yapıldığı bölümdür.

Fakat “yalanlama” ile ilgili çok fazla örneğe ulaşamadığı için bazı tasniflerde bu bölüm bulunmamaktadır. (Örnek için bkz.: Yardımcı, 1998: 159)

Âşık fasıllarında karşılıklı koşma dörtlüklerinden oluşan bu bölümde âşıkların yaşadıkları sosyo-kültürel çevrelerde karşılaştıkları bireysel ve toplumsal kusurlar, eksiklikler mizahi bir şekilde dile getirilir (Günay, 1992: 57), (Artun, 2000: 321).

Âşıklar yalanlamalarında tutuculuğu, bilgisizliği, boş inançları alaya alırlar. Bunu yaparken bazen yerel ağız özelliklerini güldürücü unsur olarak kullanırlar, bazen de över gibi görünerek hicvederler.

Yalanlamaların en önemli özelliği yalan, düş veya hayal, tezatlar, abartı ve olağanüstülük gibi anlatım tarzlarıyla gerçek üstü nitelik taşımalarıdır. Bu destanlar aldıkları konuları işleyiş tarzıyla da diğer destan metinlerinden ayrılırlar (Duymaz,2002:108).

Bu bölümde âşık zaman zaman yalan söylediğini, hatta yalanının boyutunu ve büyüklüğünü dile getirir:

Hengami bu çezgin mehdin eyledim

Hayfa deryasını gezip boyladım

Yalan yanlış bu destanı söyledim

Ömrümde demedim böyle yalanı

Hengami

(Duymaz,2002:114)

Karşıdaki dinleyen de bu söylenenlerin yalan olduğunun farkındadır. Sonuçta bir tarafın niyeti yalanlar, abartı ile diğer tarafı eğlendirmek, diğer tarafın isteği de yalanla, abartı ile eğlenerek, günlük hayatın sıkıntı ve streslerinden uzaklaşmaktır.

Yalanlamalı Destanlar ve Gelin-Kaynana Manilerinde Kullanılan Ortak Güldürü Teknikleri

1. Yerel Ağız Özellikleri ve Kelimeleri Kullanarak Güldürme:

Gelin-Kaynana manilerinde ve Yalanlamalı destanlarda yerel ağız özellikleri ve yöresel kelimeler kullanarak; anlatım daha farklı hale getirilir, zaten olağanın dışında olan şeyler insanları güldürür.

Mahmeldeki döşekler

Birbirini fişşekler

Kaynanamdan gıymatlı

Ahırdaki eşşekler

(Arı, 2004: 98)

Gözleri patlak gelin

Çenesi hırtlak gelin

Seni mezar kaçkını

Suratsız hortlak gelin

(Artun,2004:124)

Verdiğin berize budur gayratım

Bundan başka uyamayon toktur be

Üç sepet yumurta sabah kayfaltım

Teker teker sayamayon toktur be

İki lehen pilaf bir yanık ayran

İster yağlı olsun isterse yavan

Yanına kesiyon beş kilo sovan

Yeyon yeyon doyamayon toktur be

...

Senede kırk dönüm bostan ekerin

Benden başka kimse yemesin derim

Gavını karpızı kabıklı yerin

Acelemden soyamayon toktur be

...

Bilmem Kara Mehmet nereye gider

Buyumuş kismetim buyumuş kader

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Bir günde yediğim işte bu kadar
Taha fazla yeyemeyon toktur be
(Artun, 2000: 335)

Yola sürsem hep giderdi harınan
Çalışırdı yağmurunan karınan
Değişmezdim yedi dene tırınan
Öldü benim karagücük eşğim
(Artun, 2000: 337)

Yukarıdaki manilerde kullanılan ‘‘ döşşek, fişşek, eşşek, hırtlak, patlak ‘‘ kelimeleri yalanlamadaki ‘‘ toktur, pilaf, sovan, yeyon, gavın, karpız, kabık, yemeyon, taha ‘‘ kelimeleri bu amaçla kullanılmıştır.

2. Över Gibi Görünüp Hicvederek Güldürme:

Her iki tür de halkın ince duyuş, düşünüş, ifade ediş özelliklerini taşıdığından karşıdaki kişiyi över gibi, ona acır gibi görünerek, içten içe alay etme ve dinleyeni de bu şekilde güldürme niteliğine sahiptir:

Duvara çaktım kazık
Kaynanam ölmüş yazık
Kaynanama acımam
Bir top hassaya yazık
(Arı, 2010: 255)

Duvar dibinde kazık
Kaynanam öldü yazık
Öldüğüne yanmam ama
Giden oduna yazık
(Artun, 2000: 28)

Duttan düştü bel kemiği kırıldı
Gafatası yedi yerden yarıldı
Sınıkçılar geldi tek tek sarıldı
Memiş gene çekti çekti ölmedi
Hacı Karakılçık
(Artun, 2000:338)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Örneğin yukarıdaki 1. ve 2. örneklerde kaynanaya acıma gibi bir durum var ise de sonraki kısım durumun hiç de öyle olmadığını gösterir. Yalanlama kısmında da acımanın boyutu ve olay karikatürize etme aşamasına getirilerek güldürme söz konusudur.

3. Abartılı Anlatım Kullanarak Güldürme:

Abartı bir olayın, bir heyecanın etkisiyle haddinden fazla büyütülmesi veya küçültülmesidir (Kocakaplan, 2007: 105). İnsan söz konusu bu heyecan sonucu bir olayı ya çok fazla büyütür ya da olduğundan çok önemsiz hale getirir. Abartı, edebiyatımızda çoğu zaman bir baskıdan kurtulma, rahatlama, eğlenme amacıyla kullanılmıştır:

Atım var katırım var	Bağlasam sökerdi çamın kökünü
Elimde satırım var	Yalnız yerdi otuz dönüm ekini
Vallahi vurur öldürürüm	Götürürdü bir trenin yükünü
Oğlunun hatırı var	Öldü, benim karagücük eşşeğim
(Öztelli, 1983:770)	Kara Mehmet
	(Artun,2000:337)
Serdim dama kilimi	Bir pamuk büyüdü bizim tarlada
Tut kaynana dilini	Dallarına ben de şaştım duydun mu?
Akşama oğlun gelince	Çıktım da üstüne toplayım derken
Kırar o kambur belini	Kırk metre yerden düştüm duydun mu?
(Artun,2004:124)	Kara Mehmet
	(Artun,2000:336)

Kel Ali'nin dört boynuzlu danası
 Kanatlanmış göğşe uçtu duydun mu?
 Çift sürerken Halime'nin ninesi
 Heybesinden öküz düştü duydun mu?
 Hacı Karakılçık (Artun,2000:338)

Yukarıda görüldüğü üzere, gelinin elinde satır yoktur ya da kaynananın beli kambur değildir. Aynı şekilde Âşık Kara Mehmet'in eşeği de otuz dönüm ekini yiyebilecek, bir tren yükünü çekebilecek kapasitede değildir. Bunun yanı sıra Kel Ali'nin de dört boynuzlu danası yoktur. Bunlar gerçek değildir; ancak sözlü kültürde ve edebiyatta bu tür yalanlara başvurma gereksesi; İnsanların kendilerine gerçek dışı dünyalar kurgulayarak günlük yaşamdan; günlük yaşamın gerçeklerinden sıyrılma ve rahatlama ihtiyaçlarıdır.

4. Söz Oyunları, Edebi Sanatlara Yer Vererek Güldürme:

Mizahı sağlamak ve güldürmek için her iki türün örneklerinde çift anlamlı kelimelerden yararlanılır, olaylar karikatürize edilir. Olan olayların tersi anlatılır, anormal görüntüler ortaya konulur bunlara ek olarak acayip unsurlar ortaya konularak, söz sanatları kullanıldığı dikkatimizi çeker:

...

Duvar dibinde kazık	Yazın karpuz yüklü kamyonundan düştü
Kaynanam öldü yazık	Tekerin ikisi üstünden geçti
Öldüğüne yanmam ama	Bir gün ilaç diye DDT içti
Giden oduna yazık	Memiş Emmi kustu kustu ölmedi

(Artun, 2000: 229)

Kaynanam kara tazı	İt daladı kırk gün yaptılar aşı
Ürüyor bazı bazı	Sanırsın Azrail bunun gardaşı
Ürdüğünde değilim	Üstüne devrildi değirmen taşı
Isırır bazı bazı	Bizim Memiş çekti ölmedi

(Kaya, 1999: 76)

Kaynananın hırkası	Hacı'm Memiş'in dile getirdi
İğne tutmaz yakası	Ecel bir gün vadesini yetirdi
Akıllı dur kaynana	Bir gün nezle geldi aldı götürdü
Yersin gelin sopası	Vay Memiş'im çeke çeke zor öldü

(Kaya, 1999: 76) Hacı Karakılçık
(Arı, 2009: 57)

Yukarıda Hacı Karakılçık'ın şiirinde karikatürize etme ve şiiri beklenmedik bir şekilde tamamlama -rücu- vardır. Yine ilk manide gelinin kaynananın ölümüne üzüldüğü sanılabilir- ilk iki dizeye bakılarak- oysaki sonraki dizelerde onu yıkamak için gidecek oduna ya da onu gömmek için harcanacak beze acınmaktadır.

İkinci manide kaynana tazıya benzetilmiş, benzetme yönü olarak, ürüme, ısırma gibi unsurlar gösterilmiştir. Üçüncü manide ise yine sanatlı bir söyleyiş kullanılarak, "ben seni döverim" ifadesi yerine "yersin gelin sopası" ifadesi kullanılarak dolaylı anlatıma başvurulmuş ve anlatım daha etkili bir hale getirilmiştir.

5. Argo, İncitici Sözler Kullanarak Güldürme:

Argo sözler, incitici sözler kullanılarak güldürme, bizim insanımız üzerinde etkili bir güldürme tekniği olduğu için karşıdaki insanları güldürme vazifesini üstlenmiş insanlar da sıkça bu yola başvururlar. Bu yüzden her iki türde de bu tarz güldürünün güzel örneklerine rastlamak mümkündür:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Ocak başında kutu	Sokakta geziyorsun
İçinde çörek otu	Oğlumu üzüyorsun
Kaynana sıçan b..u	Sende ne güzellik var
Oğlu da altıntopu	Maymuna benziyorsun
(Kaya, 1999: 76)	(Kaya, 1999: 76)

Sürme çekmiş kaşına	Çayırda ot yolarım
Çıkış ocak başına	Parmağıma dolarım
Akşama oğlun gelince	Çok söyleme kaynana
S...r tuvalet başına	Saçlarını yolarım
(Öztelli, 1983: 771)	(Kaya, 1999: 77)

Berber oldum dükkâna doldu eller
 Şer'an tıraş eder kel başı berber
 Ağustos gelince pek kokar keller
 Usandım başını tıraş ederken

...

Kazaz oldum yakışmadı elime
 Sai oldum hırsız indi yoluma
 Mutfak oldum bak şu benim halime
 Götün götün gittim kızıl bükürken

Kâmili

(Dilçin, 1992:320)

Yukarıda görüldüğü üzere, manilerde kaynana sıçan pisliğine, kaynananın başı tuvalete benzetilip gelin maymun olarak nitelenerek hakaret dolu sözler, argo ifadeler kullanılıyor. Bunlar yetmiyormuş bir de kaynanaya rahat durması salık veriliyor; aksi halde saçlarının yolunacağı, dayak yiyeceği şeklinde tehdit edici sözler söyleniyor.

Esnaf destanında ise Kâmili kellerin başının sıcakta pis pis koktuğunu belirtip, kendisinin götün götün (tersine doğru)gittiğini ifade ediyor. Görüldüğü üzere, hem yalanlamalı destanlarda, hem de manilerde argo ifadeler ve incitici sözler, sıklıkla güldürme unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/8 Summer 2013

6. Karşılıklı Atışma Yoluyla Güldürme:

Hem gelin-kaynana manilerinde hem de yalanlamalı destanlarda karşılıklı atışma yoluyla güldürme söz konusudur.

Bu teknikle her iki taraf da seyirci önünde birbirlerini alt etmek için daha etkili ifadeler kullanmaya, daha ince, daha nükteli, daha argo ya da daha yalan sözler söylemeye zorlanacaktır.

Ayrıca dinleyenlerin de ortamdan memnun kalması bu yolla sağlanacaktır.

Dinleyici/seyirci için hünerlerini sergileyen mani veya destan söyleyicisi ise psikolojik bir doyuma ulaşacaktır.

Kaynana:

Şıhlioğlu:

Çift minderin çift yüzü

Yatsan bile gene girmez düşünce

Ne tanırdık biz sizi

Hiç aklım ermedi bunun işine

Kürk geydin hanım oldun

Halat atmış Erciyes'in başına

Adın çingene kızı

Çeke çeke bölen gördüm ne dersin

Kara Mehmet:

Ellerin elçekli gelin

Kuyruğundan tuttum bak kova kova

Kolların kolçaklı gelin

Öldürürüm onu ben döve döve

Oğulu ben doğurdum

Altı koyun yutmuş iki de deve

Kedi bacaklı gelin

Bir küçücük yılan gördüm ne dersin

Gelin:

Şıhlioğlu:

Kaynanayı netmeli

Acep ne dersin ki sen bu hususta

Merdivenden itmeli

Bir yanı atlı ya bir yanı posta

Tıngır mıngır düşerken

Bilmem mühendisti bilmem bir usta

Peşine de göbek atmalı

Karıncada plan gördüm ne dersin

Kara Mehmet:

Sürme çekmiş kaşına

Kara Mehmet der de değilim cahil

Çıkmış ocak başına

Caniye caniyim ehile ehil

Akşama oğlun gelince

Yalan idim ama bu kadar değil

S...r tuvalet başına

Seni benden yalan gördüm ne dersin

(Öztelli,1983:771)

(Artun,2000:334)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Görüldüğü üzere, mani söyleme ya da yalanlama karşılıklı olduğunda kaynana gelinin çingeneliğinden, kedi bacaklı oluşundan giriyor söze; gelin ise kaynananın merdivenden düşüşüne göbek atmaktan, onun tuvalet başına pislemekten söz ediyor.

Âşık ise karşısında seyirciyi görünce Erciyes'i halatla bölüyor, küçücük bir yılana altı koyun, iki deve yutturuyor; sonra da onu parçalayıp öldürecek gücü kendisinde buluyor. Böylece söylediği yalanın içerisinde aslan payını da kendisi alıyor.

Sonuç

Türk halk edebiyatı geleneği içerisinde birisi Anonim, diğeri Âşık edebiyatı ürünü olan iki tür arasında mizah yönünden birçok benzerliğin bulunması, her iki türün de kaynağının insan olması; insanları eğlendirme, onları günlük hayatın gerçeklerinden, sıkıntılarından uzaklaştırma kaygısı taşımalarından kaynaklanmaktadır.

Her iki tür de benzer birtakım tekniklerden yararlanmak suretiyle mizahi bir anlatım ortaya koymaktadır. Bu anlatım içerisinde yerel ağız özellikleri, söz sanatları; karikatürize etme, abartı, argo ve gerçek dışı unsurlarla olayları anlatma söz konusudur. Yine her iki türde de-her ne kadar gelin, kaynana manilerinin temelinde bir sosyal sorun var ise de- nükteliyi artırmak, karşı tarafı alt etmek için çeşitli buluşlara başvurmak ve bu şekilde ortamda bulunanları eğlendirmek söz konusudur. Ama bu tür kültür ürünleri karşısındaki güldürürken, aynı zamanda onu düşündürür, ona ayna tutar; onun kendisini o aynada görmesini sağlar. Yani mani söyleyenin, destan söyleyenin kullandığı malzeme yine halkın ta kendisidir, halkın yaşamında mevcut olan, halkın varlığından haberdar olduğu veya olmadığı çeşitli kesitlerdir.

Yapılan bu çalışma edebiyatımızın zenginliğini, sanat gücünü, halkımızın ince ve nükte ile yoğrulmuş zekâsını bir kez daha sergiler; ortaya koyar nitelikte bir çalışmadır. Makalenin giriş bölümünde de söylendiği üzere, bu tür karşılaştırmalı ve türler arası ilişkileri, benzerlikleri, ayrılıkları, aykırılıkları araştırmaya yönelik çalışmaların artması, bu yönde yapılacak çalışmalara yol gösterici olacağı gibi, halkın, halkın kültürünün ve halkın edebiyatının halkın yaşantısıyla olan bağlantısının ortaya konulmasına da olanak sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- ARI, Bülent (2004). "Hatay'da Mani Söyleme Geleneği". VI. Hatay Tarih ve Kültür Semp. Bil. 19-20 Nisan 2002, Hafad Yay. Antakya.
- ARI, Bülent (2009). Adana'da Geçmişten Bugüne Âşıklık Geleneği, Altınkoza Yay. Adana.
- ARI, Bülent (2010). "Hatay'da Mani Söyleme, Tebrük Alma, Bilmece Sorma Gelenekleri". Pegem Yay. Ankara.
- ARTUN, Erman (2000). Adana Halk Kültürü Araştırmaları, Altınkoza Yay. Adana.
- ARTUN, Erman (2004). Türk Halk Edebiyatına Giriş. Kitabevi Yay., İstanbul.
- ARTUN, Erman (2001). Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı. Ankara: Akçağ Yay.
- BORATAV, P. Naili; "Mani Maddesi". İslam Ans. C.7, And. Üniv. Yay. Eskişehir.
- CERRAHOĞLU, Münir (2011) "Yalanlamalı Destanlar ile Masal Tekerlemeleri Arasındaki Benzerlikler", MKÜ Sos. Bil. Ens. Dergisi, Sayı: 15, Antakya.
- DİLÇİN, Cem (1992). Örneklerle Türk Şiir Bilgisi. TDK. Yay. Ankara.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

- DUYMAZ, Ali (2002). “Türk Halk Serinde Gerçeküstü Destanlar Üzerine Bir Değerlendirme”. Balıkesir Üniv. Sos. Bil. Ens. Dergisi, Cilt 5, sayı: 8, Balıkesir.
- ELÇİN, Şükrü (1990). Türkiye Türkçesi’nde Maniler. Türk Kül. Arş. Ens. Yay. Ankara.
- GÜNAY, Umay (1992). Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği Ve Rüya Motifi, Akçağ Yay. Ankara.
- KARAALIOĞLU, S. Kemal (1975). Edebiyat Terimleri Kılavuzu. İnkılap Yay. İstanbul.
- KAYA, Doğan (1999). Anonim Halk Şiiri. Akçağ Yay. Ankara.
- KAYA, Doğan (2007). Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü. Akçağ Yay. Ankara.
- KOCAKAPLAN, İsa (2007). Açıklamalı Edebi Sanatlar. TEV Yay. İstanbul.
- ÖZTELLİ, Cahit (1983). Evlerinin Önü, Özgür Yay. İstanbul.
- YARDIMCI, Mehmet (1998). Başlangıcından Günümüze Halk Şiiri, Âşık Şiiri, Tekke Şiiri. Ürün Yay. Ankara.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

